

ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ

Ο πομπός μπορεί να εκφράσει αυτό, που επιθυμεί είτε με τρόπο αντικειμενικό, ουδέτερο και αποστασιοποιημένο, είτε εκφράζοντας την υποκειμενική του άποψη, δηλώνοντας την προσωπική του θέση.

Ανάλογα, λοιπόν, με **α: τον βαθμό της βεβαιότητας, που έχει για τη διατύπωση της αλήθειας, όσων ισχυρίζεται και β: την αναγκαιότητα της υλοποίησης όσων ισχυρίζεται**, άλλοτε εσωτερική(προσωπική επιθυμία) και άλλοτε εξωτερική (επιρροή από εξωτερικούς παράγοντες), **η υποκειμενική στάση, που λαμβάνει ο πομπός(ομιλητής ή συγγραφέας) ονομάζεται ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ.**

Στην πραγματικότητα ο πομπός τοποθετείται πάντοτε απέναντι σ' ένα γεγονός, ακόμα και όταν το παρουσιάζει ασχολίαστο. Παίρνει δηλαδή έμμεσα θέση με μια απλή απόφαση. Γι' αυτό το λόγο και οι αποφαντικές προτάσεις ονομάζονται κρίσεως(παρουσιάζει ένα απλό γεγονός, που όμως εκφράζει έμμεσα την προσωπική του άποψη).

Π.χ. Το Παρίσι είναι πρωτεύουσα της Γαλλίας.

Το αεροπλάνο προσγειώθηκε στις τέσσερις. (Ο πομπός έμμεσα συμφωνεί με τη συγκεκριμένη διατύπωση).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Συνήθως, όμως, η τροπικότητα εντοπίζεται όταν δηλώνεται ρητά η στάση του πομπού.

Π.χ. Το Παρίσι, απ' όσο ξέρω, είναι πρωτεύουσα της Γαλλίας.

Το αεροπλάνο, μάλλον, θα προσγειώθηκε στις τέσσερις.

Ο ομιλητής μπορεί να εκφράσει τροπικότητα, όσον αφορά και στις τρεις βασικές επικοινωνιακές του δραστηριότητες :

1. Όταν αποφαίνεται σχετικά με κάτι.
2. Όταν προτρέπει κάποιον να κάνει κάτι(παράκληση – προσταγή).
3. Όταν ζητάει πληροφορίες (ερώτηση).

Μέσω της παράκλησης – προσταγής, ο συγγραφέας ζητάει από τον δέκτη να κάνει κάτι, που προφανώς θεωρεί αναγκαίο να πραγματοποιηθεί, είτε επειδή το επιθυμεί ο ίδιος, είτε επειδή επιβάλλεται από κάποιους εξωγενείς παράγοντες. Η λειτουργία της παράκλησης – προσταγής χαρακτηρίζεται από εγγενή τροπικότητα.

Η συγκεκριμένη τροπικότητα **μπορεί να διατυπωθεί άμεσα** μέσω της χρήσης της προστακτικής έγκλισης **ή έμμεσα, με πιο ευγενικό τρόπο** (υποτακτική έγκλιση, χρήση του θαυμαστικού ως σημείου στίξης σε συνδυασμό με την υποτακτική και την προστακτική, χρήση μιας ερώτησης σε συνδυασμό με την υποτακτική έγκλιση).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Στείλε ένα δώρο στον αδερφό σου!

Στείλε οπωσδήποτε ένα δώρο στον αδερφό σου !

Είναι απαραίτητο να στείλεις ένα δώρο στον αδερφό σου!

Δεν νομίζεις πως πρέπει να στείλεις ένα δώρο στον αδερφό σου;

Μέσω της λειτουργίας της ερώτησης δε δηλώνεται υποχρεωτικά η τροπικότητα. Ο γράφων δηλώνει άγνοια και ζητάει να μάθει κάτι, επομένως δεν έχει τη δυνατότητα να προβεί σε καμία κρίση. Συνεπώς, δεν είναι σε θέση να εκφράσει τροπικότητα. **Ορισμένες, όμως ερωτήσεις δε ζητούν απλώς πληροφορίες, αλλά ταυτόχρονα εκφράζουν την αβεβαιότητα και την απορία του ομιλητή. Πολλές φορές μάλιστα, ο ομιλητής απευθύνει την ερώτηση προς τον ίδιο του τον εαυτό, διατυπώνει δηλαδή έναν συλλογισμό.**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Να έφτασε άραγε ο Νίκος;

Μήπως τελικά δε χρειαζόταν να υποχρεωθώ στους γονείς μου;

Λες να αποτύχω στις εξετάσεις;

Η ερώτηση χρησιμοποιείται συνήθως, για να δηλώσει τροπικότητα, όταν χρησιμοποιείται **με μορφή απόφασης ή παράκλησης**. Η ερώτηση αποτελεί

έναν από τους βασικούς μηχανισμούς, όταν κάποιος επιθυμεί να διατυπώσει κάτι με ευγενικό τρόπο. Ειδικότερα, προσδίδει μια πιο ήπια χροιά στην ευθεία προσταγή.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:

Μου δίνεις το παλτό σου;

Θα μπορούσες μήπως να μου δώσεις το παλτό σου;

ΕΙΔΗ ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι προσωπικές τοποθετήσεις κάθε ομιλητή μπορούν να εκφραστούν με ποικίλους τρόπους. Ο κάθε ομιλητής άλλοτε εκφράζει αβεβαιότητα, άλλοτε δυνατότητα, πιθανότητα, ευχή, επιθυμία και πολλά άλλα.

Όλες οι παραπάνω προθέσεις κάθε ομιλητή αποτελούν απλά τα επιμέρους είδη τροπικότητας, τα οποία όμως μπορούν να ενταχθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- **ΕΠΙΣΤΗΜΙΚΗ ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ**
- **ΔΕΟΝΤΙΚΗ ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ**

Η επιστημική τροπικότητα σχετίζεται με τη γνώση του ομιλητή και πιο ειδικά με το βαθμό της βεβαιότητας αναφορικά με την αλήθεια, που διατυπώνει.

Η δεοντική τροπικότητα σχετίζεται με την αναγκαιότητα πραγματοποίησης αυτού για το οποίο γίνεται λόγος, είτε αυτή η αναγκαιότητα πηγάζει από την επιθυμία του ομιλητή(εσωτερική) είτε από κάποιον εξωτερικό παράγοντα(εξωτερική).

Σ' αυτό το σημείο οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι και τα δύο αυτά είδη τροπικότητας υπογραμμίζουν την υποκειμενική στάση του ομιλητή. Η επιστημική τροπικότητα δεν εκφράζει με αντικειμενικό τρόπο αν αυτό, που ισχυρίζεται ο ομιλητής είναι αλήθεια ή όχι, αλλά τι νομίζει ο ομιλητής και πόσο βέβαιος είναι.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Ο Νίκος ,νομίζω, διαβάζει στο σπίτι του.

Τα παιδιά θα πέρασαν ωραία στο Παρίσι, ε;

Πιστεύω ότι ο Γιώργος δεν είχε καμία ανάμειξη.

Η δεοντική τροπικότητα δεν εκφράζει εάν πραγματικά είναι ανάγκη να γίνει κάτι, αλλά τι πιστεύει ο ομιλητής ότι πρέπει να γίνει.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Πληρώστε τον λογαριασμό να φύγουμε.

Ο πολιτικός μηχανικός πρέπει να ολοκληρώσει τα σχέδια σε μια εβδομάδα.

Είναι απαραίτητο να επισκεφτείς τους γονείς σου.

ΕΠΙΣΤΗΜΙΚΗ ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ

Διαθέτει μια κλίμακα από διαβαθμίσεις της βεβαιότητας του ομιλητή για την αλήθεια, που εκείνος εκφράζει :

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ

Ο Νίκος μπορεί/ πιθανόν αγόρασε σπίτι.

Λες να αγόρασε ο Νίκος σπίτι;

Να αγόρασε άραγε ο Νίκος σπίτι;

ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ

Ο Νίκος θα αγόρασε σπίτι.

Φαίνεται ότι ο Νίκος αγόρασε σπίτι.

Ο Νίκος μάλλον αγόρασε σπίτι.

Δε μπορεί, ο Νίκος θα αγόρασε σπίτι.

Ο Νίκος πρέπει να αγόρασε σπίτι.

ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ

Ο Νίκος σίγουρα αγόρασε σπίτι.

Είναι εκατό τοις εκατό βέβαιο ότι ο Νίκος αγόρασε σπίτι.

ΔΕΟΝΤΙΚΗ ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ

Η δεοντική τροπικότητα **έχει μεγαλύτερο εύρος** και περιλαμβάνει τη δήλωση της επιθυμίας, της ευχής ή της απλής πρόθεσης του ομιλητή, την άδεια, που ζητάει ή παραχωρεί στους άλλους, την υποχρέωση ή την ανάγκη, που πηγάζει από εξωτερικούς παράγοντες.

ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Ο Νίκος θέλει να αγοράσει σπίτι.

Ο Νίκος θα ήθελε να αγοράσει σπίτι.

Ο Νίκος θα ήθελε να αγοράζε σπίτι.

Ο Νίκος θα αγόραζε ευχαρίστως σπίτι.

ΕΥΧΗ

Να αγοράζε ο Νίκος σπίτι!

Ας αγοράζε ο Νίκος σπίτι!

Αχ και να αγοράζε ο Νίκος σπίτι!

Μακάρι να αγοράζε ο Νίκος σπίτι!

Πώς θα ήθελα να αγοράζε ο Νίκος σπίτι!

ΠΡΟΘΕΣΗ

Ο Νίκος σκοπεύει/προτίθεται να αγοράσει σπίτι.

Ο Νίκος λέει να αγοράσει σπίτι.

Ο Νίκος θα αγόραζε σπίτι, ίσως εκεί να έχει πάει τώρα.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ / ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ

-Να αγοράσω σπίτι;

-Μπορώ να αγοράσω σπίτι;

-Να αγοράσεις.

-Και δεν αγοράζεις;

-Αγόρασε.

-Άμα θέλεις αγόρασε.

ΑΝΑΓΚΗ/ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

Ο Νίκος πρέπει να αγοράσει σπίτι.

Ο Νίκος είναι ανάγκη να αγοράσει σπίτι.

Ο Νίκος, θέλει δεν θέλει, είναι υποχρεωμένος να αγοράσει σπίτι.

Η **δεοντική τροπικότητα** αναφέρεται σε ενέργειες και καταστάσεις, που ο ομιλητής θεωρεί αναγκαίο να υλοποιηθούν, γεγονός, που σημαίνει ότι δεν έχουν ακόμη υλοποιηθεί. **Συνεπώς, θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι η δεοντική τροπικότητα αφορά σε καταστάσεις μελλοντικές.** Στον αντίποδα, η **επιστημική τροπικότητα** εκφράζει το βαθμό βεβαιότητας του ομιλητή για κάτι, που συνέβη στο παρελθόν, συμβαίνει στο παρόν ή πρόκειται να συμβεί στο μέλλον. **Άρα, η επιστημική τροπικότητα δεν είναι συνυφασμένη με μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.**

Αυτή η σημαντική διαφορά συντελεί στη συντακτική διαφοροποίηση κάθε είδους τροπικότητας.

ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η υποκειμενική σκοπιά του ομιλητή απέναντι σε ένα συμβάν, μπορεί να εκφράζεται με ποικίλους τρόπους και μέσα, όχι μόνο γλωσσικά αλλά και εξωγλωσσικά. Για παράδειγμα, ένα απλό ανασήκωμα των ώμων ή των φρυδιών υποδηλώνει αμφιβολία, ενώ πολλές άλλες χειρονομίες υποκρύπτουν ένα σύνολο συναισθημάτων και τοποθετήσεων του ομιλητή απέναντι σ' ένα γεγονός. Τα λεξιλογικά μέσα περιλαμβάνουν μια πληθώρα επιρρηματικών εκφράσεων(κατά τη γνώμη μου, προφανώς, αναγκαστικά κ.τ.λ.)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Κατά τη γνώμη μου το φαγητό ήταν άνοστο.

Αναγκαστικά θα βγάλει διαβατήριο.

Η απόρριψή του από τον εκδοτικό οίκο, προφανώς, δεν του έκανε καμία εντύπωση.

Στα γραμματικά μέσα ανήκουν διάφοροι τύποι του ρήματος, όπως θα έφευγα, φύγε, ας έφευγε κ.τ.λ.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Πήγαινε αμέσως!

Πεινάω τόσο, που θα έτρωγα ό,τι να 'ναι.

Να ήμασταν τώρα σε μια παραλία!

Σε μια ενδιάμεση κατηγορία ανήκουν λεξιλογικά μέσα, τα οποία όμως έχουν και ιδιαίτερη συντακτική συμπεριφορά. **Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα λεγόμενα τροπικά και ημιτροπικά ρήματα, τα οποία συντάσσονται με συμπληρωματικές προτάσεις που εισάγονται με το να (κυρίως τα πρέπει και μπορεί) :**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Μπορεί του χρόνου να πάμε Παρίσι, αλλά δεν είναι σίγουρο. [ίσως]

Ο αγώνας πρέπει να αρχίσει σε δέκα λεπτά ακριβώς. [οφείλει]

Ο αγώνας πρέπει ν' άρχισε στις 21.00. [μάλλον]

Άλλη ενδιάμεση κατηγορία σχηματίζουν ορισμένες τροπικές εκφράσεις, που μπορεί να εμφανίζονται παρενθετικά στον λόγο ή να παίρνουν συμπληρώματα που **συνήθως εισάγονται με το «να»** .

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :

Ο Βασίλης φτιάχνει ίσως τον καλύτερο καφέ.

Ίσως (να) βρεις τα φρούτα που θέλεις στη λαϊκή.

Θα τους αρέσει άραγε το δώρο μας;

Άραγε να κατάλαβε τι εννοούσα;